

СЕКЦІЯ 6 СУЧАСНІ ПЕДАГОГІЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ

УДК 37.091.3:37.018

ДО ПИТАННЯ ПРО СУТНІСНИЙ ЗМІСТ ПОНЯТТЯ «ПЕДАГОГІЧНЕ ПРОЕКТУВАННЯ»

Кошіль О.П., аспірант
кафедри теорії та історії педагогіки
Київський університет імені Бориса Грінченка

У статті на основі аналізу сучасних наукових підходів з'ясовано сутність понять «проект», «проекткування», «педагогічне проектування», «метод проектів». Охарактеризовано етапи педагогічного проектування та зміст проектної технології. З урахуванням особливостей проектної технології обґрунтовано вплив педагогічного проектування на розвиток особистості.

Ключові слова: проект, проектування, педагогічне проектування, метод проектів, проектна технологія.

В статье на основании анализа современных научных подходов выяснена сущность понятий «проект», «проектирование», «педагогическое проектирование», «метод проектов». Дана характеристика этапам педагогического проектирования и содержанию проектной технологии. С учетом особенностей проектной технологии обосновано влияние педагогического проектирования на развитие личности.

Ключевые слова: проект, проектирование, педагогическое проектирование, метод проектов, проектная технология.

Koshil O.P. TO THE QUESTION ABOUT THE ESSENTIAL CONTENT OF THE CONCEPT «PEDAGOGICAL DESIGN»

In article on the basis of analysis modern scientific approaches is considered the essence of the concepts «project», «design», «pedagogical design», «project method». The stages of the pedagogical design and content of project technology were described. Taking into account the peculiarities of project technology it was proved the impact of pedagogical design on personality development.

Key words: project, design, pedagogical design, project method, project technology.

Постановка проблеми. Сучасний стан розвитку освіти в умовах соціально-економічних перетворень у суспільстві характеризується пошуками шляхів, способів та засобів удосконалення освітнього процесу, які покликані забезпечити саморозвиток, самоактуалізацію та самоосвіту конкурентоздатної особистості. Визначальна роль у плеканні людини майбутнього належить освіті. Суспільство потребує підвищення глобального рівня культури, ґрунтовних реформ в освіті, яка за твердженням Д. Д'юї «у широкому сенсі цього слова, є засобом підтримування суспільної неперервності життя» [7, с. 8].

Однією з ознак сучасного світу є його технологізація, широке застосування технологічного підходу у всіх сферах життя. Технологізація передбачає ефективне використання усіх видів ресурсів для оптимального досягнення поставлених цілей. Відтак, провідними тенденціями розвитку національної системи освіти є технологізація та цілеспрямоване впрова-

дження особистісно-орієнтованих освітніх технологій.

Дослідник розвитку освіти Індії, Дж. Аггарваль, здійснивши ґрунтовний аналіз технологій в освіті, у праці «Основи освітніх технологій» (Essentials of Educational Technology) визначає основні цілі освітніх технологій, серед яких: 1) передача інформації (Transmitting information); 2) метод наслідування (Serving as role methods); 3) допомога у конкретних навичках (Assisting in specific skills); 4) забезпечення зворотного зв'язку (Provision of feedback) [24, с. 6].

Формування технологічного типу культури у період XX-XXI століть стимулювало науковців до аналізу методології проектної діяльності. Адже, технологічний підхід в освіті відкриває нові можливості для концептуального і проектного освоєння різних галузей та аспектів освітньої, педагогічної та соціальної дійсності. Аналіз джерельної бази дозволяє зробити висновок, що розвиток наукової думки дедалі більше демонструє зацікавленість проектною культурою

як основою нової освітньої парадигми. Адже, успішність сучасної людини в умовах сьогодення визначається її здатністю організувати свою життєдіяльність у світі як проекту: визначати далеку і найближчу перспективу, знаходити й залучати необхідні ресурси, планувати. Найбільш перспективним у цьому контексті, на нашу думку, є педагогічне проектування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Поняття педагогічне проектування є багатоаспектним, відображається у різних теоретичних моделях, визначається різноманітністю визначень і тлумачень.

Проведений аналіз наукових досліджень дає змогу стверджувати, що у сучасній педагогічній теорії проблема проектування розглядається як вид діяльності: творчої (О. Заїр-Бек, Н. Дук, О. Саранов, В. Докучаєва та ін.); педагогічної (В. Безрукова, В. Беспалько, В. Болотов, І. Зязюн, Є. Ісаєв, В. Слободчиков, Н. Шайденко, О. Ярошинська та ін.); управлінської (І. Бестужев-Лада, І. Ляхов, Б. Сазонов, С. Фролов та ін.). Окремі науковці сприймають педагогічне проектування як цілісну освітню технологію: особистісно-орієнтованого навчання майбутніх фахівців (В. Костіна, Є. Павлютенков, Н. Плахотнюк, Г. Романова, О. Спірін, О. Солом'яний, Т. Шиян та ін.); організації освітнього процесу у ВНЗ (Н. Барінов, В. Стрельников, Н. Суртаєва та ін.); проектування освітнього середовища (В. Безрукова, М. Бім-Бад, А. Бойко, М. Горчакова-Сибірська, Л. Гур'є, І. Колеснікова, О. Новіков, К. Приходченко, В. Родіонов, Н. Селіванова, В. Сухомлинський, Т. Ткач, А. Хуторській та ін.).

Постановка завдання. Мета статті полягає у з'ясуванні сутності поняття «педагогічне проектування» та проектної технології. Для досягнення визначеної мети необхідно вирішити наступні завдання: проаналізувати сучасні наукові підходи до тлумачення змісту поняття «педагогічне проектування»; із врахуванням особливостей проектної технології обґрунтувати вплив педагогічного проектування на розвиток особистості.

Виклад основного матеріалу дослідження. Історія розуміння змісту поняття «проект» починається з ХХ ст. і асоціюється з доробком Дж. Д'юї та Т. Шацького. У найширшому значенні під поняттям «проект» розуміють: «результат діяльності – отриманий продукт (продуктивний аспект); інноваційну форму організації спільної роботи, спрямованої на досягнення певного результату (діяльнісний аспект); систему реалізації спланованих послідовних дій, спрямованих на досягнення певного передбаченого результату» [22, с. 31].

У сучасній українській мові «проект» пояснюється як «задуманий план, намір. А під проектуванням розуміють дію за значенням проектувати – складати, розробляти проект; конструювати; планувати, намічати, здійснити» [5, с. 970].

У Словнику іншомовних слів тлумачення дефініції «проект» подається наступним чином: «проект (від латинського *projectus* – кинутий вперед) – 1) сукупність документів (розрахунків, креслень тощо), необхідних для зведення споруд, виготовлення машин тощо; 2) попередній текст будь-якого документа; 3) план, задум організації, влаштування, заснування будь-чого» [21, с. 683].

Як бачимо, широке розуміння поняття «проект» дає можливість використання його у різних технологічних процесах, у тому числі й в освітньому.

У педагогічному словнику А. Новікова поняття «проектування» визначається як «початкова фаза проекту» [17, с. 181].

У педагогічному словнику Г. Коджаспірової та О. Коджаспірова зазначається, що «проектування» – це створення проектів нових навчальних планів, лабораторій і студій, нових освітніх програм [16, с. 123].

Зазначене визначення проектування автори розглядають як процес «створення проекту» будь-чого.

Цінним для нашого аналізу сутності змісту поняття «педагогічне проектування» є тлумачення спорідненого поняття «проектна діяльність» І. Єрмаковим, який дає визначення цього поняття в «Енциклопедії освіти». На його думку, «проектна діяльність – діяльність особистості, спрямована на розв'язання проблеми, досягнення кінцевого результату у процесі моделювання, планування і здійснення проекту, який є результатом проектної діяльності». Автор наголошує, що «проект завжди має цільовий характер, спрямований на досягнення конкретного результату». Аналізуючи значення проектної діяльності в освітньому процесі, І. Єрмаков стверджує, що «проектна діяльність сприяє вихованню конкурентоспроможності, життєво компетентної, соціально мобільної особистості, яка вміє вирішувати проблеми, ефективно виконувати життєві та соціальні ролі» [11, с. 717].

П. Андруховець зазначає, що проектування складається з окремого набору операцій та процедур, які відповідають на питання: як повинно бути? У цьому ж контексті О. Коберник розглядає педагогічне проектування як систему діяльності зі створення великих педагогічних систем, що потребує відповіді на питання: «Що треба зробити, змінити?», «Як робити?» тощо [1, с. 195; 15, с. 104].

О. Ярошинська визначає педагогічне проектування «як процес створення конкретних проектів на основі концептуалізації їх задуму, які передбачають приблизні варіанти вмотивованої майбутньої діяльності на основі професійно-особистісних цінностей, безпосередньо спрямовують практичну навчальну діяльність, що охоплює актуалізацію і теоретичне опрацювання освітніх ініціатив, строго впорядковану послідовність дій, які приводять до інновацій у практиці та прогнозують її результати» [23, с. 113].

Більшість науковців, визначаючи поняття «педагогічне проектування» акцентують увагу на його інноваційній спрямованості. Так, Т. Подобедова, розглядає його як діяльність, спрямовану на створення проекту як інноваційної моделі освітньої системи, що складається з послідовних етапів: планування, моделювання, конструювання, реалізація педагогічного проекту [18, с. 83].

Дослідники І. Колеснікова та М. Горчакова-Сибірська визначають педагогічне проектування як практико-орієнтовану діяльність, метою якої є розроблення нових, не присутніх у практиці освітніх систем і видів педагогічної діяльності [6, с. 21].

Українська дослідниця Г. Іванюк визначення поняття «педагогічне проектування» подає як «прогностичну освітню діяльність педагога, яка ґрунтується на розробленні дидактичної системи й відповідних дидактичних процесів, які мають характер інноваційної освітньої практики для педагога» [13, с. 525].

Отже, можемо зробити висновок, що педагогічне проектування можна розглядати як: форму зародження інновацій, що є характерним для технологічної культури; практико-зорієнтовану діяльність особистості, спрямовану на розв'язання життєво значущої проблеми; процес створення конкретних проектів, що спрямовують практичну навчальну діяльність та прогнозують її результати; прогностичну освітню діяльність педагога, що покликана забезпечити реалізацію ідей гуманістичної особистісно зорієнтованої системи освіти.

Деякі дослідники розглядають педагогічне проектування як особистісно-орієнтовану освітню технологію, основою якої є визнання унікальності кожної особистості, а результатом розвиток особистісних якостей. Так, О. Заїр-Бек трактує педагогічне проектування як одне з направлень педагогіки та організацію практичної діяльності, які націлені на вирішення завдань розвитку, удосконалення, розв'язання суперечностей у сучасних освітніх системах. На думку автора, основним завданням педагогічного

проектування є обґрунтування конкретних векторів пошуку для створення умов розвитку і виховання особистості; актуалізації її внутрішніх сил, самовизначення та самостворення; прогнозування розвитку педагогічних процесів і систем [12, с. 10].

М. Ахметова, здійснивши ґрунтовний аналіз функцій педагогічного проектування, прийшла до висновку, що під час реалізації проекту в учасників педагогічного процесу змінюються цінності, мотиви поведінки, з'являються нові якості особистості [2, с. 74].

Ґрунтовно досліджуючи проблему педагогічного проектування, Дж. Джонс основними етапами педагогічного проектування вважає: етап дивергенції, що дозволяє розширення межпроектної ситуації для забезпечення багатоваріантності у пошуку рішень; етап трансформації, під час якого створюються концепції, визначаються принципи проектної діяльності; етап конвергенції, завдяки чому відбувається процес зближення, сходження, вироблення компромісних рішень [8, с. 326].

На думку В. Гінецинського процес педагогічного проектування складається з наступних етапів: «констатація та оцінювання результатів педагогічної діяльності; висунення гіпотез щодо зв'язку результатів з факторами освітнього процесу; побудова конкретної педагогічної системи освітнього закладу; побудова педагогічної системи спеціального цільового призначення; вибір методики виміру параметрів; порівняння результатів виміру функціонування зазначених систем; побудова оптимального варіанту конкретної педагогічної системи» [19, с. 142].

Наукові дослідження Дж. Джонса та В. Гінецинського дали підстави для визначення етапів педагогічного проектування: підготовчий (визначення та формулювання проблеми, визначення мети проекту, прогнозування результатів проекту); практично-дослідницький (вивчення стану розробленості проблеми, реалізація проекту, збір й структурування результатів), остаточний (аналіз та узагальнення отриманих результатів, оцінювання проекту).

Дослідниця М. Братко вважає, що проектування певного процесу у сфері освіти має включати поетапну діяльність: дослідження актуального стану предмету проектування. Відтак, науково обґрунтоване управління освітнім середовищем вищого навчального закладу є технологічним процесом, який передбачає моделювання, проектування, конструювання, інтегрує всі впливи на об'єкт управління у цілому та його окремі складові/компоненти в єдиний комплекс [3, с. 12].

Базуючись на наукових положеннях про сутність педагогічного проектування, можемо зробити висновок, що проектування в освітній галузі це створення як широкомасштабних проектів, спрямованих на вирішення актуальних проблем у галузі освіти, так і проектів модернізації освітнього процесу конкретного навчального закладу. Відтак, можемо розглядати педагогічне проектування як результативну освітню діяльність, спрямовану на вирішення проблем розвитку особистості під час освітнього процесу.

Для усвідомлення сутності поняття та феномену проектної технології цінними є визначення поняття «метод проектів», що належать американським педагогам Дж. Д'юї: «метод проектів – це спільна діяльність учителя й учнів, спрямована на пошук вирішення проблеми, яка виникла, проблемної ситуації» [10, с. 168], якого вважають основоположником методу проектів як освітньої технології та В. Кілпатрику: «метод проектів – це метод планування доцільної (цілеспрямованої) діяльності у зв'язку з вирішенням певного навчально-виховного завдання у реальній життєвій ситуації».

Зокрема, В. Кілпатрик виокремлював чотири етапи методу проектів: задум, планування, втілення у життя, оцінка [14, с. 43]. Але Дж. Д'юї, будучи вчителем В. Кілпатрика, критикував його погляди та не погоджувався з ним, наголошуючи, що метод проектів не є універсальним методом, що покликаний вирішувати усі педагогічні проблеми, а є лише одним із можливих ефективних методів навчання. Здійснивши ґрунтовне дослідження проблеми, Дж. Д'юї вважав метод проектів прагматичним за своєю сутністю, адже такий метод передбачає не лише розгляд та дослідження визначеної проблеми, не лише пошук шляхів її вирішення, але й практичну реалізацію отриманих результатів продукту діяльності [4, с. 271]. Учений вважав, що дітей навчають за допомогою досвіду минулого, але не готують до проблем у майбутньому. За його переконанням, особистість, яка володіє умінням приймати рішення, у майбутньому буде більш адаптованою до труднощів, які зустрічаються в житті [9, с. 202]. Метою педагогічної концепції Дж. Д'юї є навчання особистості вирішенню проблем, що забезпечить її адаптацію до життєвих умов у майбутньому.

Більшість дослідників (Є. Полат, С. Селевко, С. Сисоєва та ін.) під методом проектів розуміють спосіб організації пізнавально-дослідницької діяльності, який сприяє інтелектуальному й творчому розвитку особистості.

Так, дослідниця Є. Полат, здійснивши ґрунтовний аналіз методу проектів, наголошує на педагогічній цінності такого методу. На її думку, в основу методу проектів закладено розвиток пізнавальних навичок учнів, уміння самостійно конструювати свої знання, орієнтуватися в інформаційному просторі, розвивати критичне та творче мислення [4, с. 67].

Здійснений аналіз підходів до розуміння сутності методу проектів, дозволяє сформулювати визначення: метод проектів – це технологія, яка передбачає сукупність дослідницьких, пошукових, творчих проблемних методів.

С. Сисоєва, автор підручника «Основи педагогічної творчості», розглядаючи фундаментальні основи педагогіки й психології, досліджуючи можливості застосування психолого-педагогічних знань у реалізації особистісних і професійних життєвих стратегій, прийшла до висновку, що «основний принцип проективного підходу – використання неоднозначного стимулювання – створює умови для складної аналітико-синтетичної діяльності особистості» [20, с. 263]. Дослідниця стверджує, що «психолого-педагогічна наука і практика, вирішуючи проблеми, пов'язані з розвитком особистості, її талантів і обдарованості, повинна розвиватися саме як проективна наука, а проективні методи можуть використовуватися не тільки для вивчення особистості, а й для її розвитку у навчально-виховному процесі» [20, с. 264].

Проведений нами аналіз змісту поняття проектної технології дозволяє зробити висновок, що проектна технологія – це технологія, яка базується на педагогіці гуманізму, особистісно-зорієнтованому та особистісно-діяльнісному підходах в освіті, формує ключові компетентності особистості, здатної адаптуватися до швидкоплинних умов життя. Особливістю проектної технології вважаємо співвідношення проблеми та практичної реалізації отриманих результатів її вирішення.

Висновки з проведеного дослідження. У контексті нашого дослідження проектна технологія – діяльність, що зумовлює інтегрування теорії та практики освіти й виховання. Однією з основних ідей, що відображає сутність поняття «педагогічне проектування», є його прагматична спрямованість на результат, який буде отримано у процесі вирішення проблеми та можливість застосування цього результату в освітній діяльності. Завдяки своїм феноменальним особливостям педагогічне проектування як

цілісна освітня технологія забезпечує: набуття нових знань та досвіду; вдосконалення комунікативної компетенції; створення умов для залучення до активного пошуку та усвідомленого вибору шляхів самореалізації; формування професійної компетентності. Відтак, можемо стверджувати, що саме проектна діяльність зумовлює становлення та розвиток особистості в умовах освітнього закладу.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Андруховець П.М. Проект «Тьютор». Метод проектів: традиції, перспективи, життєві результати / П.М. Андруховець. – К. : Департамент, 2003. – 500 с.
2. Ахметова М. Проективная деятельность в структуре профессиональной компетентности учителя / М. Ахметова. // Сиб. пед. журн. – 2007. – №14. – С. 59-76.
3. Братко М.В. Управління професійною підготовкою фахівців в умовах Університетського коледжу: теоретичний аспект / М.В. Братко // ScienceRise: Pedagogical Education. – 2016. – № 7(3). – С. 9-16. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dx.doi.org/10.15587/2016.74526>.
4. Бухаркина М.Ю. Новые педагогические и информационные технологии в системе образования : [учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений] / М.Ю. Бухаркина, Е.С. Полат. – М. : Академия, 2010. – 271 с.
5. Великий тлумачний словник сучасної української мови / Уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. – К. ; Ірпінь : Перун, 2001. – 1440 с.
6. Горчакова-Сибирская М.П. Педагогическое проектирование : [учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений] / М.П. Горчакова-Сибирская, И.А. Колесникова под ред. И.А. Колесниковой. – М. : Академия, 2005. – 288 с.
7. Д'юї Д. Демократія і освіта / Д. Д'юї. – Львів : Літопис, 2003. – 294 с.
8. Джонс Дж. К. Методы проектирования / Дж. К. Джонс ; пер. с англ. Т.П. Бурмистровой, И.В. Фриденберга. – 2-е изд., доп. – М. : Мир, 1986. – 326 с.
9. Дьюи Д. Психология и педагогика мышления. / Д. Дьюи ; пер. с англ. Н.М. Никольской ; под ред. Н.Д. Виноградова. – М. : Мир, 1915. – 202 с.
10. Дьюи Д. Школа и общество / Д. Дьюи. – М. : Госиздат, 1924. – 168 с.
11. Енциклопедія освіти / Голов. ред. В.Г. Кремень. – К. : Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с.
12. Заир-Бек Е.С. Основы педагогического проектирования : [учеб. пособие для студ. пед. бакалаврата, магистров] / Е.С. Заир-Бек. – СПб : Наука, 1995. – 233 с.
13. Иванюк Г. Підготовка майбутніх вихователів до проектування розвивального середовища засобами SMART-технологій / Г. Иванюк, Я. Матюшинець // Молодий вчений. – 2016. – №4(31) – С. 524-528.
14. Килпатрик В.Х. Метод проектов. Применение целевой установки в педагогическом процессе / В.Х. Килпатрик. – П. : Блокгауз–Ефрон, 1925. – 43 с.
15. Коберник О. Сутнісна характеристика проектування педагогічного процесу / О. Коберник // Збірник наук праць УДПУ імені Павла Тичини. – Умань : ПП Жовтий О.О., 2012. – Ч. 2. – С. 103–109.
16. Коджаспиров А.Ю. Педагогический словарь для студ. высш. и сред. пед. учеб. заведений / А.Ю. Коджаспиров, Г.М. Коджаспирова. – М. : Академия, 2000. – 176 с.
17. Новиков А.М. Педагогика: словарь системы основных понятий / А.М. Новиков. – М. : Издательский центр ИЭТ, 2013. – 268 с.
18. Подобедова Т.Ю. Теория и практика педагогического проектирования / Т.Ю. Подобедова // Проблемы современной пед. освіти : зб. ст. Сер.: Педагогіка і психологія ; Кримськ. держ. гуманіт. ін-т. – Ялта, 2004. – Вип. 6, ч. 2. – С. 81-87.
19. Прашко О.В. Педагогічне проектування як складова інноваційного процесу становлення особистісно-орієнтованої школи / О.В. Прашко // Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка. – 2012. – №22(257), Ч. 1. – С. 139–148.
20. Сисоева С.О. Основы педагогической творчости : [підруч. для студ. вищ. пед. навч. закл.] / С.О. Сисоева. – К. : Міленіум, 2006. – 346 с.
21. Словник іншомовних слів. – К. : Головна редакція УРЕ, 1985. – С. 966.
22. Цимбалару А. Семантика понятійного апарату проблеми педагогічного проектування / А. Цимбалару // Нова педагогічна думка. – 2009. – № 3. – С. 30–35.
23. Ярошинська О. Проектування освітнього середовища професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи як педагогічна проблема / О. Ярошинська // Проблеми підготовки сучасного вчителя. – 2014. – № 10 (Ч. 1) – С. 110–119.
24. Aggarwal J.C. Essentials of educational technology / J.C. Aggarwal. – New Delhi, India : Vikas Publishing House, 2011. – P. 224.